

Naš vék in pa gosence.

(Konec.)

V natoroznanstvu pa sam izobražen, priden in samostojin učitelj pa bi zamogel kaj veliko storiti v poduku sadjoreje ne le v šoli, temuč tudi na vertih, ko bi večkrat mladost sabo na sprehod vzel in tukaj pod milim nebam obilne priložnosti se poslužil, ji med družimi koristnimi nauki tudi razlagati in očividno kazati prid oberanja gosenc in čedenja dreves, naj se to zgodi po marljivosti skerbniiga gospodarja ali po pripomoči koristnih tičkov, ki škodljive merčese trebijo. Tako bo poduk učenika prav djansk poduk, in mladost ga bo pazljivo poslušala.

Z vsim tem, čeravno bode veliko veliko pomagano, pa vunder ne bo še vse opravljeno, dokler ojstra postava ne pride, ki prepové tičji lov, in zapové gospodarjem gosencno trebo. Izpeljava tega je sedaj lahka, ker imajo županije oblast v rokah, vse odverniti, kar je srenji v škodo.

V mnogih nemških deželah se vse to natanjko spolnuje. Posebne ogledne komisije vsako leto okoli sv. Jurja po odločeni okrajni sadne drevesa pregledujejo, in kjer gosence na njih najdejo, lastnika za vsako drevo z 3 fl. in 30 kr. kaznujejo; tudi mesca rožnika, maliga in veliciga serpana, včasih še pozneje, kakor je leto in vreme, komisija nenadama pride in pregleduje, in kjer umešičene gosence najde, lastnika brez milosti kaznuje, ker on po svoji nemarnosti tudi drugim škodo dela. Ali ljudstvo tukaj že lastni dobiček spodbada, merčese pridno zatirovati, da se jim dvojna škoda ne zgodi; in plačilo za njih trud je obilen pridelk sadja skoraj vsako leto, ako jim ga kaka druga nesreča ne vzame. Ptičji lov je v tih deržavah oestro prepovedan in nihče ne smetičev loviti kot gojzdnarji in njih služabniki; ali ti imajo spet svoje postave, po katerih se ravnati morajo, da kazni ne zapadejo.

In zakaj bi tudi pri nas tako ne bilo? Postavimo, Krajnska dežela, ktera med 45. in 46. stapijo severne širokosti in 31. in 33. zahodne dolgosti leži, je s snemo malo krajev, prav pripravna za sadjorejo. Njeno južno podnebje pripusti, da lahko toliko žlahniga sadja rodi, da — kakor skušnje s prodajo suhih češpelj pričajo — bi ga za več sto tisuč gold. skoraj vsako leto v druge dežele prodali, in kupčija s sadjem je tako imenitna, da se veliko tergovci ž njo pečajo, ker jim obilno dobička prinese. V povzdigo sadjoreje nam je tedaj sledečih 3 reči potreba:

1. Prepovedi tičjiga lova in kaznovanja tistih, ki vjete koristne pevalice na prodaj prinesó.

2. Natanjčniga in občniga spolnovanja tiste že obstoječe postave, po kateri je zapovedano, gosence z drevestrebti in pokončati.

3. Vnéme ljubezni do sadjoreje v sercu mladosti in spoznanja škodljivosti gosenc in ptičjiga lova.

Vse to pa zamoremo o sedanjim bolj prebrisanim času terjati, da se zgodi. Župani imajo oblast v rokah zoper vse gosence svoje županije — naj jo spolnejo, kakor so jo spolniti dolžni v prid vsim gospodarjem svoje županije! Ne kradi! je ena desetih božjih zapoved. Ali ne krade tisti nemarni gospodar svojimu sosedu sadja, ki redi gosence na svojim drevju, da grejo na sosedov vert sadne drevesa pokončavat? Ali ne znese ta tatvina veliko goldinarjev včasih na enim samim vertu? Župani na noge tedaj, da ne bo sosed sosedu tát! — Prepovejte tudi oestro fantalínam lov pevalic, ktere je Stvarnik vstvaril drevju v prid! Ne pripustite, da bi smerkovci namene dobrotljiviga Stvarnika vničevali!

In vi, učeníki! storite, kar morete, pa vžgite gorečo ljubezen do sadjoreje v sercu Vam izročene mladosti; pomislite: „kar se Anžik naučí, to Anže stori.“ Star nemaren človek se ne da več spreobniti; na mladosti je vse ložeče za boljši prihodnost.

Tako se bo z druženo močjó vsa druga zapéla škodljivim gosencam, da bomo zamogli po pravici reči: Naš vék in pa — smert gosencam! B—k.

Ne kradi!

(Konec.)

II. Dóba brambe za literarno lastino.

§. 13. Pravica pisatelju zastran njegoviga izdelka prihranjena za izdanje ali pomnoženje se sploh ne raztegne samo skozi vse njegovo življenje, ampak tudi na njega, kterimu je pisatelj pravico prepustil, in ako nič ni razloženo, na njegove deleže ali pravne naslednike, še 30 let po smerti.

14. Enaka bramba za dobo 30 let velja, pri delih brez imena pisatelja, ako ni drugač znano, za založnika; in pri delih, ki se po smerti pisatelja izdajo, na izdatelje ali deleže: tudi drugi in daljni natisi literarniga dela imajo enake pravice.

(Drugi paragrafi od 15—24 govore od akademjskih, šolskih izdaj itd.)

III. Določki za kazni in pravico odškodovanja.

§. 25 in 26. Nepravičin natis ali pomnoženje in ponarejanje napelja razun zgube natisa ali podob, tudi kazni v denarji ali zapéro namesti tiste.

§. 27 in 28. Poškodovani pisatelj ali njegov pravni naslednik ima dalje pravico odškodovanja terjati; založniku gré odškodovanje po razmeri njemu ostalih iztisov.

(Drugi paragrafi od 29—32 še druge odločke obsežejo).

§. 33 in 35. Je povedano uradstvo, kterimu preiskovanje in sodba gré na terjanje pisatelja ali njegoviga pravniga naslednika. (Po patentu od 17. prosenca 1850 gré prelomljenje postave za varstvo literarne lastine pred okrajno zbornu sodniju.

Podlipo.

Hieinger.

• zadevah eniga samiga slovan-skiga jezika.

Kar je sprožila „Matica ilirska“ potrebo bližanja mnogoterih slovanskih jezikov, so se poprijeli v jeziko-znanstvu zvedeni možje v mnogih časopisih tega predloga in ga pretresovati začeli v ta cilj in konec: kako bi se po izgledu družih narodov za pisanje bolj učenih reči en sam jezik ustrojil, v kterim bi se vse knjige višjih učenost pisale, sicer pa naj govori vsak slovanski narod svoje narečje, ki naj ostane tudi za bukve, časopise in druge pisanja, prostimu ljudstvu namenjeno.

Dolgo se že čuti potreba občjiga jezika za krepko povzdigo slovanskiga slovstva, je bila tedaj že večkrat in pred veliko leti razodeta, pa brez vspeha. Naj se dogotovi ta predlog ediniga književniga jezika, kadar koli hoče, toliko je gotovo: da Slovani zadnji storé, kar so drugi narodi že dolgo pred njimi storili. — Francozi, kteri semtertje tudi različne narečja govore, so si za slovstvo (literaturo) odločili en sam francoski jezik. Tako imajo Bavarci, Saksonci, Borusi in kar je več Nemcov, med sabo za vzajemno zvezo en sam nemški književni jezik; akoravno sicer veliko različnih narečij govore. Venečani, Furlani, Lombardi, Piemontezi, Neapolitani, in kar je še italianskih ljudstev imajo eno, to je, toškansko narečje za književni jezik, kteriga italianskiga imenujejo, desiravno imajo sicer skorej vsak svoje posebno narečje. Tako so storili še drugi narodi, da

se pri svojih različnih narečjih eden drugiga morejo razumeti, in v slovstvu napredovati. Meklenborec in nemški Štajarc bi se ne razumela brez književne nemšine. Kdor languedoško bere ali sliši govoriti, ne bo nič umel, menil bo, da je španjsko ali italiansko, ali celo kak afrikanski jezik, če tudi književno francosko ume, in vender so Languedočani Francozi, ki rabijo sicer v slovstvu francoski književni jezik. Furlan po svojim narečju ne bo umel ne Neapolitana, ne Sardinca, ne Piemonteza, ne Rimljana, če ti svoje narečja govore; po književni italiansini pa vsi eden drugiga umejo. Kar so torej drugi narodi modro storili, moramo tudi Slovani storiti, da se bomo vsaj v učenih rečéh med sabo umeli, bodi si Slovenec ali Čeh, ali Serb ali Rus itd. Nespamet in v nebo vpijoča krivica bi bila, nam Slovanam to v greh šteti, kar se pri drugih narodih hvale. Ali sami Slovani bi ne smeli na svetu pravice imeti? Nobeden pošten in pameten, bodi si Nемеc, ali Italian, ali Francoz, ali kdor si bodi, ne bo tega Slovanam za zlo jemal in napak razlagal. Ne mara kdo poreče: „Ko bi Slovani pod eno samo krono bili, naj bi že imeli en sam književni jezik, tako pa to ne gré; naj si, če že mora to biti, toliko književnih jezikov izvolijo, pod kolikor kronami so.“ Ali pod koliko kronami in vladarji so Nemci! pod kolikimi Italiani! če že molčimo od Francozov, ki tudi v več državah stanujejo. In vender imajo vsi ti narodi vsak le en sam književni jezik. Kar je tedaj drugim narodam prav, naj bo tudi nam Slovanam. To nam tudi vsak privoši, kdor ima ljubezen do bližnjiga. „Kar sebi ne privošiš, tudi drugimu nikar ne stori“, in naspreti, „kar sebi privošiš, tudi drugimu stori“.

(Dalje sledi.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Koroške Bele. (V. Pl—s.) Iz tako visociga kraja, kakor Vam „Novice“ danes moje pismo doide, še morebiti niste nobeniga dopisa dobile. Pišem Vam s Kočne, velikanskiga mejaša med Krajskim in Koroškim, na katero sim iz Koroške Bele (Vellach) priplezal. Na vaš svet sim dolgo pot clo iz Dunaja sémkej storil, in tako vesele dni tu vživam v prijazni družini, da se vam moram zahvaliti za to. Naj drugi išejo tolažbe bolezin v toplicah, v katerih se truplo kuha, kakor goveje meso za kosilo, — naj dolgočasniki si zbirajo kopve, kjer se svet v politiki meša, — naj si drugi spirajo mastne trebuhe s kisló vodo pri Rogatcu, — jez povzdignem kisló vodo v Koroški Beli čez vse! Dve reči ste na svetu, ki človeka okrepčate: bistra merzla voda in čisti zrak, kot zlató. Obe ti zdravili najdeš tukaj, da boljši nikjer drugod, in zraven tega kisló vodo, ki ima veliko moč v sebi, oslabiljene ude okrepčati. Živi tukaj o lepim vremenu, da se zamoreš tudi nekoliko po gorah plaziti, in čutil se boš o enim tednu vsiga prerójeniga. Pojdi vsaki dan pod merzlo škropilnico (Tuschbad), ki je tukaj napravljena, in hvalil boš zdravilno moč vode, ki je več vredna, kakor polni piskri drazih zdravil iz apoteke! Pij vodo iz studenca številke 4. in prepričal se boš, kakošno imenitno kuhino ima natora v podzemeljskih studencih! Če k vsimu temu še prideneš tukajšno življenje prav po dobro domače brez vsih ceremonij in nepotrebne mestne lišparije — mi boš poterdil, da moj popis Koroške Bele je skozi in skozi resničen. Postrežba je vse hvale vredna; kakor da bi eden domačih bil, tukaj živiš dobro in ne predrago. Le eno samo gré želeti, da bi pri hiši tudi pripraven voz z enim ali dvema konjičama imeli, da bi ne bilo treba, prelakomnim voznikom v pést padati, kakor se je te dni mojimu bratu in g. Resarju primerilo, da sta mogla do „kajž“ peš iti, tam pa sta zadela na nekiga voznika,

ki je za kripico do Krajnja z enim samim konjem prav po judovsko 4 gold. terjal, in po dolgim barantanju za 7 dvajsetíc peljal! — To, drage Novice sim Vam namenil pisati na visoki Kočni, kjer ravno zdaj rajsko veselje vživam, da Vaši braveci zvedó, kako zadovoljin je tudi en Dnnajčan na Koroški Beli bil.

Iz Tersta. V časopisu „Triester Zeitung“ se sledeče bere: „Blizo austrianske meje se sliši iz Turškiga jok in stok kristjanov, ktere Turki na vso moč preganjajo in mučijo. V Bosni so večina prebivavcov kristjani, med kterimi je, kar se premalo porajta, skoraj polovica rimske katoljske vere. Ko bi bilo toliko prebivavcov gerških starovercov, bi bila ruska vlada gotovo že davnej se za-nje potegnila, kar je že večkrat v družih podonavskih deželah storila. Ker pa zadeva ta nadloga katoljčane, ima austrianska vlada sveto dolžnost, se krepko potegniti za silovito zatirane reveže. Vera in politika to ukažete. Bosnia je dežela, ki sega v serce Austrie. Nadležvanje roparskih trum na austrianski meji, kterimu naša vlada že dolgo prizanaša, kakor sedanje trinožko obnašanje do naših vernih bratov, je vzroka dovelj, da naša vlada resno besedo govori z razvujzdanimi sosedi. Druge vlade bi se bile že zdavnej tolikšne prilóžnosti poprijele, v to za Austrio imenitno deželo se terdno vstopiti. Nadjamo se, da cesarska vlada ne bo dalje terpela te razujzdanosti in silovitosti, ki pravice človeštva z nogami tépta.“

Iz Krasa poleg Tersta. (J. K.....) Oznanite Novice sledečo posebno lovcam znamenito zgodbo od lovskiga Kraškiga psa, ktera óčitno kaže, da je lovski pes žival, ktera zamore silno dolgo časa brez vsiga živeža in pijače živeti. —

19. dan pretekliga mesca se podá zgorej imenovani pès na zajčji lov, pri kterim po nesreči v globočino pade, ktera meri 3 sežnje in iz ktere si pomagati mu ni bilo mogoče. Ker ga tri dni domú ni, misli njegov gospodar vès žalosten, da je že po njem. Ali vender — 14 dní je že preteklo, kar se primeri, da neki kmet blizo te globočine pride, kjer zasliši že silno slab pasji glas, — kmet gré za glasam in pride k globočini, v kteri lovskiga psa zapazi. S pomočjo tega kmeta sim jaz nesrečniga iz globočine izlekel, in se pri tej prilóžnosti óčitno prepričal, da ni bilo v ti globočini čisto nič taciga, kar bi bilo zamoglo psu za živež služiti, zakaj bila je cela globočina krog in krog gola skala suhiga kamnja, in tudi v takšnim kraji, da ni mogla nobena voda *) k nesrečnimu jetniku priteči, ki je bil že čisto kost in koža, vunder še živ. — Ta čudna zgodba tedaj óčitno priča, kako terdno je življenje ne mehkužniga lovskiga psa.

Iz Metliške okolice. Huda vremena so tudi tukajšno okrajno tako hudo zadela, da so nekteri kmetje tako obožali, da jim ni mogoče cesarskih šiber odrajtati. Revšina je tedaj zares velika! Dokler se pa ne bo na Dolenskem sploh, naj že bo po povzdigi kmetijstva ali po vpeljanju novih rokodelnih in obertnijskih naprav, revšini v okom prišlo, tudi za šole nič ne kaže, in omika ljudstva bo zavolj pomanjkanja koristnih šol vedno hirala. Med ljudstvom Metliške okolice je sedaj, žalibog! velika neznanost branja in pisanja. Ko smo bili unidan v nar lepši vasi imenovane okolice, smo pomenkovaje se v mnogoterih rečéh povedali tudi zbranim kmetam: kako se kervomok ozdravlja, kteri letos živino zlo napada. Jako ljubo jim je bilo ta poduk čuti. Povedaje, da se v „Novicah“ od živinskih bolezin in od

*) Človek in žival zamoreta veliko delj časa pomanjkanja jedi preterpeti, kakor pomanjkanja vode. Da imenovani pès v brezdnú ni nič jesti dobil, je gotovo, — da je pa po dežju v globočino dežnice dobival, to se nam saj za ta dolgi čas verjetno zdi. Vred.

Koristnost gojzdov.

Na Nemškim (v veliki vojvodini Baden) je neko mestice, Sinsheim imenovano. Krog in krog je s hribi ovenčano, ki so, razun ene strani, z bukovjem pokriti. Kar naj starejši ljudje pomnijo, ni nobena toča kdaj polja njih doline pokončala, ter prebivavci se le nevihte bojé, ktera bi od gôle strani prihrumela: očiten dokaz, kaj gojzdje zamorejo in kakó okrajne neviht in toče obvarjejo. —

Gojzdje se smejo le redovno sekati; če se gojzda na katerim kraju preveč poseka, se ne dobi ne le nič več rodovitniga sveta, ampak še tajisti, kteriga obdelujejo, nekoliko svoje rodovitnosti zgubi. Ko so na Francoskim na južnih krajih gojzde odpravili, je bil nasledek, da ni tamkej ali clo nič deževalo, če so se ravno oblaki na nebu pokazali, ali pa, da je dež potókama lil, ali plôha vse okolice potopila.

Kjer ni gojzdov, se poleti dobrotljivi dež ne more prav po celi deželi razdeliti. Zdaj je nezmerna suša, ktera vso zelenjad posuší in pozgè; zdaj trešijo plohe izpod neba, ki napolnijo reke in potoke, ter s povodnjo pokrijejo njive in travnike; zdaj prirožljá pogubna toča, in pobije rudeče sadje in zlato klasovje — vse to, ker posestniki gojzdov neprevidno les posekavajo in gojzde trebijo!

Zatorej so na južnim Francoskim zopet začeli, gole višave pogojzdit, in želeti bi bilo, da bi se tudi pri nas še obstoječi boršti bolj varovali, posekani pa berž ko berž spet nasadili. J. Š.

Kako bi se šole po deželi napravile.

V „Danici“ beremo svét, kako naj bi se šole po deželi napravile, ki je resniga prevdarka vreden, zlasti sed anji čas, ko ni upati, de bi se od druge strani šolstvu krepko na noge pomagalo. Se vé de bi mogle županije tanašvét dobro prevdariti, de bizvedile: ali bi bili navetovani prihodki tudi zadostni, in se s svojimi duhovnimi gospodi pogovoriti: ali bi hotli to butaro na-se vzeti. Toliko je gotovo po očitnih skušnjah, de so dosadaj pri nas duhovniki nar veči podpora ljudskim šolam po deželi bili, in za-nje nar več storili; posebno veljá to od mlajših gospodov, med kterimi nekteri so vsi goreči za omiko ljudstva in lepo po domače vredjenih šol. — „Danica“ o ti reči takole piše:

„Zastran naprave šol po kmetih se iz nekterih krajev nasveti slišijo, kterih bi ne bilo preslišati.“

„Ker je dežela bolj uboga, soseske z mnogoterimi davki, nakladi, odkupili, zastanjki itd. zlo obtežene, in mem tega letas še s točo tako obiskovane, skorej nikakor ni moč, kakih dnarnih shodkov za šole in njih učnike misliti. Toliko ložej pa, kakor je sem ter tje slišati, bi se dale radovoljne šole napraviti, ako bi se od prave strani začelo. Veliko duhovnov po kmetih ima radovoljno šolo, in ne išejo pri tem nobeniga družiga plačila, kakor zavest, de so kej dobriga človeštvu storili, ker so prepričani, de plačilo boljši jih unkraj groba čaka; in veliko jih je, kakor se sliši, kteri bi radi šole začeli, ako bi bili k temu od višjih spodbujeni; sami od sebe si pa ne upajo lahko, ker se rado nameri, de se take početja za prederznost ali za kako drugo napako razglasujejo. Tudi je veliko šoli nasprotnih misel, ktere so šolskim ljubivcam overki, se podati v šolarijo. Po vsaki ceni pa bi bilo zastran lepe kersanske omike skorej nar boljši, de bi se duhovni otročje odreje po šolah na kmetih, kolikor je moč, lotili. — Kar pa tiče prihodke in pomočke ondi, kjer šolskiga zaklada išejo, smo slišali svét, kteri se nam prav moder zdi. Naj bi se namreč gostnikom ali birtam nekaki krajcarji na bokal naložili, ktere bi mogli za šolo odrajtovati. V tem bi se denarja

veliko dobilo, in nobedin bi ne imel nikakoršne občutljive škode; birtov in pijancov bi se pri vsim tem ne manjkalo, kakor se jih zdaj ne manjka; ako bi jih pa za to kaj manj bilo, bodi Bogu hvala, ker ravno gostivnice so večkrat, ki poštenje in lepo obnašanje kmetov okužijo. Po nekterih krajih gostniki ali pivničarji že plačujejo ta šolski naklad, in pravijo, de se zavoljo tega vino ondi ne toči dražji, kot drugod, kjer tega ni. Na žganje bi pa bilo dobro še večí naklado narediti, ker bi se s tem utegnili tudi ta namen doseči, de bi se pitje tega strupa zmanjševalo.“

O zadevah eniga samiga slovan-skiga jezika.

(Dalje.)

To pisavši že slišim pritožbe in zabavljanje prostih Slovincov, ki pravijo: „Če Slovani to storite, da si en sam slovenski jezik izvolite, potlej vas pa Bog obvari; mi Slovenci bi pri vašej brodlji ne umeli ne cerkvenih ne svetnih bukev, še celo očenaš bi se morali preučiti; kar pa znamo, tega ne bomo nikoli opustili, da bi se vaših zmed poprijeli.“ — Poterpite prijatli! naj vam od tega, kar vam gré, povém. Občjoslovenski jezik bi ne bil pri ljudstvih, ki imajo svoje posebno narečje, ne za vsakdanje potrebe, ne za prosto ljudstvo, kakor ste že iz dozday rečeniga lahko umeli. Sv. evangeli, katekizem, sploh bukve, ki so za prosto ljudstvo namenjene, novice, časopisi, kterih namen je ljudstvo učiti, to vse bi moglo pri nas, kakor do zdaj, v našim slovenskim narečju pisano biti, da bi ne bila prostimu ljudstvu pot do podučjenja zaperta. Tudi pisma, ki ljudstvo tičejo, postavim: ženitne pisma, dolžne pisma, pobotnice, pogodbe, spisane rajtinge itd. bi mogle vse pri nas zanaprej po našim jeziku biti; ravno tako tudi vradni razglasi. V malih šolah, kjer se prosto ljudstvo za svoje potrebe učí, bi mogel pri vsacim ljudstvu v njegovim narečju poduk biti. Se vé, da bi se mogle te narečja nekoliko omikati, za kar se pa že zdaj povsod skerbí. Občnoslovenski jezik naj bi se v višjih gimnazialnih šolah začel učiti, zakaj brez uka v šoli bi ne bilo praviga sadú pričakovati; po uku v šolah pa bi občjoslovenski jezik močno napredovali.

Že vém: kaj mi spet drugi porokó: „Če bo ta jezik samo za učene, ga pa treba ni; letí umejo nemško, latinsko, francosko, naj torej pri tem ostanejo; čmu še vseslovenski jezik? Na to rečem: Če se kdo ptujiga jezika tako naučí, da je v stanu ž njim v vsih učenostih govoriti, in da vso izrazoslovje (terminologio) ume, koliko večletniga truda in truda je k temu treba? pa nazadnje povsod še rado kaj manjka. Slovan bi se pa, naj bi že bil kteriga narečja si bodi, svojiga vseslovenskiga jezika, tako réči, priskakoma naučil, in pa popolnoma naučil. Iz lastne skušnje vém, koliko je terpeti pri ptujih jezikih; pa pri vsem tem se o govorjenju Slovanu pozná, da se ni ne nemškiga, ne laškiga, ne francoskiga po svoji materi naučil. Koliko besedí mu v ptujih jezikih manjka, vidi, ko kakiga v teh jezikih popolniga slovarja pogleda. Iz lastne skušnje pa tudi vém, kako se, postavim, Slovenec lahko ilirskiga priučí. Ko enkrat slovnico prebere, in nekterih neznanih besed po slovarju pregleda, ilirsko tako lahko piše in govori, kot kak ptuji jezik, pri kterim si je leta in leta podnevi in ponoči glavo belil. Kako lahko bi ktero slovensko narečje zraven svojiga govoril, ga na vse strani popolnoma nmel, če bi se ga bil li pol toliko časa učil! Čmu bi tedaj mogel le Slovan, s tolikimi težavami in tako dolgo ključa k učenostim iskati, ko bi ga bil v stanu, tako lahko in kmalo dobiti kot drugi narodi? Zakaj bi mu toliko krasnih in

važnih slovanskih pismenskih zakladov nedosegljivih bilo zato, ker so v različnih narečjih in pravopisih pisane, katerih se vsaciga posebej učiti mora, ako ga hoče razumeti? Ker se tudi od slovanskih pisateljev terjati ne more, da bi le za prid drugim pisali, sami pa pri izdajanju knjig denarno škodo terpeli, ker se le za en oddelk slovanskiga naroda pisanih knjig manj spečá, je tudi to eden važnih vzrokov za vpeljanje vesolnoslovanskiga književniga jezika, ker bi se v tem jeziku natisnjene knjige z večim dobičkam prodajale. — Tudi za druge neslovanske narode izvira iz eniga književniga slov. jezika velik dobiček, ker bi tistim, ki so radovedni slovanskiga slovstva (literature), po tem dovelj bilo, se le eniga slovanskiga jezika naučiti, kar dosihmal morebiti marsikteriga zadržuje, se slovanskiga, kakor laškiga, francoskiga itd. učiti, ako sliši od toliko slov. narečij in podnarečij, v katerim so knjige pisane, da se jih vstraši.

S tem pa ne rečem, da bi po tem nepotrebno bilo, se ptujih jezikov učiti, v njih so lepe reči brati; tudi pri občjoslovanšini ne bo vse v njo prestavljeno; tudi pride večkrat z ljudmi družiga jezika opraviti.

(Dalje sledi.)

Ozir na nekdanje čase.

Popis podobe Svatovita.

Dunajske novice popišejo podobo malika Svatovita, ki je bila leta 1848 najdena v Galiciji pri mestu Husiatinu blizo ruske meje, in se zdaj znajde v muzeji Krakovskim, takole: „Kraj, kjer je spodej v potoku Zbruču Svatovitova podoba najdena bila, je skalovit gričik, prav primerjen za malikov tempelj; razvaline suhiga zida iz močniga kamnja ne pusté dvomiti, da je tukej res kdaj tempelj stal; še bi se skorej dalo vganiti, na katerim mestu da je malikova podoba stala. Podoba sama je iz beliga pešenika izdelana, in sicer bolj na tanjko, kakor sploh enake starine; visoka je čez 9 čevljev, in široka na vsako stran 15 palcov. Štiri glave ima podoba, na vsako stran eno, in vse štiri pod enim klobukam; ravno tako ima tudi več rok, v eni je rog (z medíco), v drugi obroč ali kolo, druge so na persi položene; na pasu ima meč pripet, in spodej je konj s podprogo. Stalo podobe je spodej odkrušeno, in na straneh kaže več možkih in ženskih podob. Svatovit je pri Slavenih nekdanj bil bog svetlobe, sonca; štiri glave pomenijo štiri čase sončniga leta, rog pa obilnost letnih pridelkov, meč in konj pa sta podobi vojske, ker je bil Svatovit tudi bog svetle zmage“.

Prerok vremena.

Vredništvo Novíc je pred nekimi dnevi iz Rovina od g. Janeza Čepa — rojeniga Slovenca na Spodnjim Štajarskim — prejelo dopis, kterimu so vodila priložene bile: „kako se da po oblakih, 6 mescov naprej, vreme gotovo prerokovati“. Brali smo od tega prerokovanja že lani v mnogih nemških časopisih, ali vodil, po kterih se da vreme predpovedati, ni g. Čep, ki kot vremenski prerok slovi, dosihmal še v nobenim časniku natanjko razložil. Njegove želje so: „da bi se to, kar je dosihmal za nemogoče veljajo, pervikrat v slovenskim časopisu v njegovim maternim jeziku svetu razodélo. Toliko bolj pa želi, da bi „Novíce“, ki se tudi s kmetijskimi rečmi pečajo, ta ključ vremenskiga prerokovanja svojim bravcam naznanile, ker zamore, po mislih g. najditelja, ta vednost kmetijstvu v velik prid biti“.

Na dalje nam piše g. Čep, da je to svojo najdbo že pred 2 letama c. k. Dunajski učenostni akademii v razsodbo predložil; ali ta mu je po dolgim odlašanju

odgovor dala, „da po posvetovanju z odkritoserčnimi in zvedenimi možmi akademia ni pri volji, te reči dalje pretresovati“.

Da g. Čepu ta dopis ni nikakor vseč bil, se samo po sebi lahko razume, ker misli, da njegovo prerokovanje — le za 6 mescov naprej — ni nobena preroška kvanta, ampak da se opira na vodila, po gotovih dolzih skušnjah poterjene. Tudi mi smo — odkritoserčno rečeno — neverni Tomaži vremenskiga prerokovanja, ker en sam veterček, ki nenadama pripiše, vse pričakovanja vremena že od danes do jutro podére. Še barometer je večkrat lažnjivec, čeravno je teža zraka v gotovi zvezi z lepim ali gerdim vremenam. Toliko manj se nam toraj verjetno zdi, da bi se po téku oblakov zamoglo vreme 6 mescov naprej zagotoviti, in ravno 6 mescov? ne manj, ne več?

Se vé, da nam bo g. Čep odgovoril: „zoper skušnje ni nobeniga ugovora, in še veliko je znajti, kar se dosedaj ne mogoče zdi“. To je res; ali le to se bo znajdlo za predpovedbo, kar se na stanovitne vodila opira. Oblaki pa so veterna reč.

Če se pa vremenskim prerokovanju zoperstavljamo, vunder ne moremo tajiti, da so nektare skušnje znane po zori, vetrovih, mavrici, zadržanju mnogih živali itd., po kterih se da prihodnje vreme predpovedati. Predpovedali so tudi letos že pozimi gojzdnarji po nekterih prigodkih (poglej „Novice“ list 3. stran 14. Nov. iz mnogih krajev), da bo veliko hudih ur in toče — in žalibog! njih prerokovanje se je natanjko spolnilo.

Za pokušnjo nam je poslal g. Čep sledečo predpovedbo vremena za Štajarsko in Istriansko; kmalo se bo tedaj pokazalo, kolikšne vrednosti je. Za Štajarsko nam naznani: „o prvi polovici kimovca (septembra) bo zlo deževalo; zima se bo že okoli 24. oktobra (kozoperska) precej nadležno z nevihto oglasila. okoli 9. listopada bo prvi sneg padel“. — Na Istrianskim bo 5. augusta deževalo in tudi pozneje bo dež enmalo preveč vročino tolažil. Mesca listopada bomo nar hujsi del zime prestali, gruden bo mehak in prijeten. Tudi prosenc (januar) 1852 se bo dobro začel, ali 15., še bolj pa 18. prosenca bo svojo zimsko pravico terjal; 19. prosenca bo zima že odjenjevati začela, 20., 21., 22., 23., 24., 25. pa ne bo mraza več, in bo tudi jasno. Tako bo podnevu, ker sim le podnevu oblake pregledoval“.

To nam je dal g. Čep za pokušnjo. Popolne vodila pa, po kterih on prihodnje vreme prerokuje, bomo prinesli radovednim bravcam v prihodnjim listu. Naj pazi, komur je ljubo, na tek oblakov po p. Čepovih vodilih, da bojo skušnje od več strani pokazale: koliko veljá to novo prerokovanje. Gosp. Čep nam pa ne bo za zlo vzel, ako se o tem sledečiga pregovora deržimo:

Da se resnica prav spozná,

Je čuti treba dva zvoná!

(Konec sledi.)

Iz podkovijske in živinozdravniške šole v Ljubljani.

Ko so bile izpraševanja kovačev iz djanskiga podkovstva pri učeniku tega nauka g. Paulu Skaletu končane, so se začele iz podkovijske umetnosti in živinozdravniških vednost, namreč, iz poznanja živinskiga trupla in opravil njegovih posamesnih udov v zdravim stanu, — iz obėniga znanstva bolezin in zdravil, — iz djanskiga ozdravljanja vunanjih in notranjih bolezin vsaktere domače živine (pri g. dr. Strupitu) — pri g. And. Fleišman-u: iz rastljinoznanstva, to je, znanstva koristnih, škodljivih, strupenih in zdravilnih rastlin; — pri dr. Bleiweis-u: iz naravoslovja domače živine, iz živinoreje, iz presojevanja živine po vunanjih telesnih lastnostih in oblikah, iz pripomoči pri

veliko“. Vsako tako zernice vesele prihodnosti zvediti, je „Novicam“ ljubo; zato rej rade razglasijo pismice, ki so ga od pridnih Planinskih šolarjev in šolarcev prejele, ktere tudi „Novice“ očitno pohvalijo, in tudi prihodnje leto enake vesele novice pričakujejo. — Pismice pa takole govori:

„Ljube Novice! Ker ste nam že marsikaj veseliga povedale, Vam tudi mi danes veselico povemo. Včeraj po šoli nas pokličejo g. duhovni učenik v svoje stanovanje. Nektore je skerbelo kaj de bo. Ko pa v stanico stopimo, vidimo polno mizo hrušk, plavih in rumenih cimbar. Gospod nam pravijo: „To sadje so vam T.....vi poslali zato, ker ste spomladi njih drevje otrebovali“. Nam se je serce smejalo, ko so nam gospod sadje delili. Veselo in kratkočasno je bilo, ko smo mah z drevja stergali, pa še bolj veselo je bilo včeraj, ko smo sladke hruške zobali; ma! so bile dobre. Novice! če Vam je ljubo, povejte mladim bravcam, kteri tudi radi hruške jejo, kako dobro se nam je godilo, in kako smo k hruškam, prišli. Z Bogam!

Planina 20. velikiga serpana 1851.

Zotlarjev Francelj, v imenu 6 tovaršev in 4 tovaršic.

○ zadevah eniga samiga slovan-skiga jezika.

(Dalje.)

Dokazavši potrebo in korist vesoljno-slovanskiga književniga jezika, ako hočemo Slovani po izgledu družih narodov v višjih učenostih in umetnostih, kar naj več mogoče, važno slovstvo (literaturo) kadaj zadobiti, pridemo sedaj na pot, po kteri bi se zamogel tisti jezik odločiti, ki naj bi bil vesoljni spisovni ali književni.

Vprašanje o tem se razcepi na dvoje, namreč: ali bi se ta reč po zboru učenih Slovanov iz vsih slovanskih dežel, kakor je „Matica“ nasvetovala, ali brez zbora po poti več časopisov in knjig ali eniga samiga temu pretresu namenjeniga časopisa dognati zamogla? Večina pisateljev, ki so se dosihmal o ti reči oglašili, je zoper zbor, in tudi mi smo teh misel. Take veljavnosti bi zbor nikdar ne imel, da bi zamogel ukáz dati: „ta jezik mora biti književni“. Oktroiranje bi bilo o tem jalova reč. Ako tedaj zbor take ukazavne oblasti nima, in je tudi imeti ne more, spade vsa delavnost, vesoljnioslovanski jezik ustrojiti, le v slovstvino pretresovanje in iz tega izvirajoče nasvete. Taka važna in obširna reč, ki dolgo časa in množiga pomenkovanja od več strani potrebuje, in je pri vsim tem le poskušnja, se pa da, kakor vsaka učenostna reč, po pisanju vgodniši dognati, kakor po zboru, v kterim bi se utegnulo veliko prazne slame mlaiti, pa poslednjič še morebiti nič opraviti. Važno vprašanje je namreč: koliko poslancov bi prišlo v ta zbor, in kakošne jezikoslovne učenosti? S samimi, če še tako gorečimi rodoljubi bi ne bilo o tej zadevi clo nič pomagano; tū veljá le slovansko jezikoslovje, učena glava — ne pa le dobro serce in rodoljubje. Vprašamo pa: ali je pričakovati, da bojo taki možje vsih slovanskih narečij prišli v zbor?

Poglejmo na Nemce, ko so ravno v taki zadevi nekdaž bili, s jedini književni jezik ustrojiti — ali so poklicali kakošen zbor skupej? Nikdar. In vunder je njih početje še veliko težavniši bilo od slovanskiga, zakaj oni so mogli nov jezik znajti, ki nikdar ni živel ne na zgornjim ne na spodnjim Nemškim. En mož je vstal, in pisati je jél čistejši nemšino, ktere so se potem sledeči pisatelji poprijeli in od leta do leta bolj olikovali. Več družtev se je še le potem in nar več v 17. stoletju osnovalo, na priliko: v Weimaru (1617) v Strasburgu (1633), v Hamburgu (1644), v Lipnici (1697)

itd., ki so si prizadevale, omikani nemški jezik podpirati in knjige v tem jeziku po Nemškim širiti, kterimu prizadevanju so se v poznejih časih posamesni učeni in rodoljubni jezikoslovci pridružili. Tako so dobili v mnogoverstnih nemških deželah in pod mnogimi vladarji živeči Nemci — tudi ne brez protinstva, ker jih je zlasti Pruski kralj Miroslav II. zlo zavalal in nemški jezik tako zaničeval, da je leta 1780 v francoskim jeziku grozno zabavljivo knjigo zoper nemški jezik na svitlo dal (de la litterature allemande) — edini nemški jezik brez vsiga zbora, le po začetju eniga možá, kterimu je potem množina sledila. Nar boljši bi tedaj bilo, ako bi se v posvetovanje vesoljniga slovenskiga jezika en časopis ustanovil, ki bi namenjen bil samimu temu slovstvinimu pretresu. Tū se bo marsikak jezikoslovec s korenitimi sveti oglašil, kteriga bi zastonj v zboru pričakovali, in tū bo priložnost dana povedati: na ktero stran, to je, za kteri nasvetovani jezik se v tem ali unim kraju veči nagnjenje razodeva. Vsiga tega se ni o zboru nadjati. O dobrim obstoju taciga časopisa pa dvomiti ni, ako je zavést vesoljnioslovanskiga jezika resnična in obširna, — brali bojo tak časopis radi učeni možje in prosti rodoljubi, zvediti: kako se ta reč razvija. (Konec sledí.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Xp. Iz Celja. 1. septembra se bojo sopet odperle pri nas vrata porotnic, kjer bodo prisežni možje o jstro pa pravično sodili o prostosti in življenju pred sodbo pripeljanih zatožencov. Posebno radovedno pričakujemo ték in izid teh porót, ki so glasovite zavolj hudodelstev, ki se bojo sodile, in zavolj oseb, ki bojo pred sodbo stale.

1. septembra pride Maria Weber pred sodbo, obdolžena, da je otroka umorila; zagovornik bo g. dr. Foregger. — 2., 3. in 4. sept. Tomaž in Ana Šiker in Miha Juder, obdolženi hudodelstva tatvine, goljufije in ropa; zagovornik bo g. August Nagi, advokat iz Lutomera; — 5. in 6. sept. Matija Friedl in Gašper Stražek zavolj tatvine in ropa; zagovornik bo g. Forregger; — 9., 10., 11. in 12. sept. bo tista že večkrat v misel vzeta obravnava, ki bi bila imela že pred poslednjo sodbo priti — sodba zoper Ano Alexander, ki je obdolžena, da je svoje reditelje, ki so jo za svojiga otroka k sebi vzeli, zavdala; zagovornik bo g. dr. Forregger; — 15. in 16. sept. pride pred sodbo Grega Prenk zavolj hudodelstva ropa, in 17. sept. Alojzi Thoman zavolj hudodelstva goljufije — oba bo zagovarjal g. Mar outh, asesor c. k. okrajne sodije; — 18. in 19. sept. pride na versto Janez Klančnik zavolj hudodelstva umora; zagovornik še ni določen; — poslednja in nar imenitniši sodba pa se bo začela 22. sept. zoper Jožefa Ludovika Hausmana, v lastnika Novo-Celjske grajšine, obdolženiga hudodelstva goljufije, in zoper njegoviga služabnika dohodárnika Franca Pauliča, deležnika goljufije; uniga bo zagovarjal g. dr. Rechbauer, tega pa g. dr. Uranič. Ta poslednja sodba bo morebiti ena nar obširniših porotnih sodb na Austrianskem, in če povemo, da se je v preiskavah okoli 4000 pól popirja popisalo, in da se bo 113 aktov in družih pisem v poroti predbralo, bo vsak lahko zapopadel, da zna ta sodba 10—14 dni terpeti. Izid te sodbe, kakor izid sodbe zoper tisto mlado in zalo otrovnico Ano Alexander, kteri se nič kaj ne dozdeva, da meč pravice nad njeno glavo visi, pričakuje cela dežela z nar veči radovednostjo, in tolikanj bolj, ker si bosta v ti poroti dva posebno izverstna in slavna pravoslovca nasproti stala, namreč g. dr. Müllej, kot zastopnik postave; g. dr. Forregger pa kot zagovornik okrivicene. Terdno zaupamo, da bojo

samó z godenjem in trenjem pečajo, katerih opravilo je tedaj edino to: iz lanú predivo napravljati“.

„Tako so ti kupčevavci sredina med kmetam in med predivskimi fabrikami, — pri nas pa téh srednikov ni“.

„Tak izdelovavec prediva se v imenovanih deželah s kmetam zastopi: kakošno séme naj vseje, kako naj njivo za setev pripravi, kako naj lan na njivi glešta, in kdaj naj ga populi, — on kupi lan ali konopljo, ko še na njivi stoji in ga prevzame od njega; godenje in trenje je po tem njegova skerb“.

„Kaj nek to pomaga za poboljšanje domačiga prediva? in kakošen dobiček izvira iz tega za kmeta?“

„Dobiček je tale: Kmet zamore pri taki napravi veliko lanú in konopelj, kot kupčijsko blagó, vsejati, brez da bi mu treba bilo skerbeti, kako in kdaj ga bo domú spravil, godil in terl, — za vse napake in nesreče, ki se zamorejo pri godenju in trenju primeriti, mu ni treba mar biti, prodaja lanú ali konopelj na njivi mu gotov denar prinese“.

„Ta kupec lanú pa si bo sam prizadeval, da bo lan lepo godil in terl in lepo predivo napravljaj, ktero bo lože spečal, kakor slabo“.

„Tako se bo dobilo lepši predivo“.

„Da se pa to tako rekoč novo rokodelstvo po Austrijskim osnuje, je treba, da se družbe napravijo, ktere po vsih deželah Austrijskiga, ki so za sétev lanú pripravne, take ljudi na noge spravijo, ki se bojo s tem rokodelstvom umno pečali, in ktere znamo po njih opravilu predivarje in konopinarje (Lein- und Hanf-Zurichter) imenovati“.

Dunajska družba bo nar poprej godivnico in pajštvo po belgiški in angleški podobi napravila v izgled drugim enakim napravam.

Vsak deležnik te družbe plača za 1 delnico (akcio) 500 gold., vzame pa tacih delnic, kolikor jih hoče; po znesku, s katerim se je vdeležil, je deležnik tudi dobička. Dosihmal je ta družba že 23,000 gold. skup spravila.

Želeti bi bilo, da bi se obertniki, fabrikanti in sploh bogati možje te nove naprave prav pridno vdeležili, da se tako domače blagó poboljša, kmetam in rokodelcam zaslužek pa naklone.

Vodila *),

vreme po téku oblakov 6 mescov pred povedati.

Po skušnjah Janeza N. Čepa.

K. L. Litrov je rekel: „Nikdar ne bo noben človek skrivnosti nature zapazil, da bi zamogel prihodnje vreme pred vediti“.

Ali ni ravno vse gotovo, kar kak slavni možrêče, in marsikaj se je že znajdlo, česar nekaj let poprej še nihče sanjal ni — začne g. Čep svoje „vodila“.

Pervo vodilo za pozneje poskušnje — pravi na dalje — so mi dali moja rajnka mati, ko so neki poletni dan oblake ogledovali, rekoč: „Ljubi sin! ti černi oblaki, ki jih nad sabo vidiš, bojo prinêšli velik sneg“. In zares je padlo na zimo toliko snegá, da mi je do pers segel, ki me je opomnil, kar so mi mati poletni rekli. Vunder si takrat še nisim mogel misliti, da bi se iz oblakov prihodnja vremenost zvediti zamogla, česar so me 50 letne poznejne skušnje prepričale. Te so me učile sledečiga poglavitniga vodila:

Kakor je danes v tem kraju, kjer nebo

ogledujem, tek oblakov — ravno tako vreme bo, po sledečih vodilih najdeno in skušeno, ravno tisti dan o 6 mescih.

Od oblakov.

Vodilo prvo: Oblaki, ki grejo od sončniga izhoda (jutra) proti zahodu, pomenijo vselej gorak in rodoviten dež. naj bo pozimi ali poleti. Včasih se vidijo pod unimi oblaki mirno stoječi. Take oblake imenujem dvojne oblake; če tudi spodnji odizhoda do zahoda grêjo, pomeni to dež z gromam. Vodilo drugo: Grejo pa spodnji oblaki proti izhodu, so vselej hude znamnja: če so teški in černi, oznanijo za zimo sneg ali babje pšeno, za poletje pa točo, grom in blisk, in hitrejši ko jih veter žene, s toliko večim viharjem bo prišel sneg ali toča. So pa spodnji oblaki lahki, naletuje pozimi tanjki sneg, poleti pa pride merzel dež, ki, če dolgo terpi, slabo letino napravi.

Enkrat za vselej pa veljá; da se po veči ali manjši stopnji teh predznaminj, tudi lastnost popisanih prihodnjiga vremena ravná; za to pridejo, če so ogledovani oblaki le majhni, tudi le bolj ali manj oblačni, bolj ali manj merzli dnevi ali ure brez dežja ali snegá.

Od vetrov.

Vetrovi pridejo od tod, kamor so se oblaki pred 6 meseci vlekli.

Obilnost oblakov in hitrost njih téka dajo mero za predpovedbe močnosti vetra, ki zamore bolj ali manj merzel biti po legi kraja, iz kteriga do nas pride.

Od mraza in gorkote.

Mraz prinese burja, sever in severno-zahodni veter, kakor tudi tisti, ki od jutra piše, s tem dodajkam, kakor je bilo v 2. vodilu popisano. Hujši ko je veter, hujši je mraz; če so proti severju ali proti sončnim izhodu teški oblaki se naglo privlekli, pridejo vetrovi, posebno pozimi, s takimi oblaki, ki nam clo vso sončno gorkoto vzamejo in še veči mraz napravijo. Če se pa le lahki in rahli oblaki proti severju in sončnim izhodu počasi plazijo; nam oznanijo od ondot pridijočo sapo brez veliciga mraza pozimi, poleti pa jasno in gorko vreme. Vunder pride na pisane (gestreifte) oblake hujši večer, kakor bi bil sicer prišel.

Oblaki, ki grejo proti jugu ali proti sončnim zahodu (z razločkam pod pervim vodilam zaznamovanim) so vsaki letni čas predznamnja gorkote, in vročina poleti bo tolikanj hujši, kolikor manjši so bili oblački, ki so se proti počasi vlekli.

Od letniga časa.

V teh vodilih se rajtata le 2 letna časa: zima in poletje, katerih začetek in konec léga in navadno vreme kraja določita. Tako postavim je v Rovini že vse lepo zeleno in poletinski čas — 10 milj odtod na gori Učki je pa še terda zima.

Kako se naučiti, oblakoték poznati.

Vsak človek se zamore brez učenosti s tekam oblakov soznaniti.

Ki hoče to vednost zadobiti, naj se le s tem soznani, da pod milim nebam natanjko vé: kje je sončni izhod — kje pa zahod.

● zadevah eniga samiga slovan-skiga jezika.

(Konec.)

Tudi v tem: kateri jezik naj bi se za vesoljno-slovanskiga književniga izvolil, so misli različne.

Od tistiga nasvéta, da naj bi se namesto eniga jezika 5 književne narečja (rusko, poljsko, česko, ilir-

*) V poslednjim listu smo razdeli svoje misli zastran vremenskiga prerokovanja; naj prejmejo častiti bravci pričujoče vodila tedaj le kot — novico, in naj nam ob svojim času oznanijo, ki jo bojo poskusili, svoje skušnje.

sko) ustanovile, ne gré tukaj govoriti, kjer je govorjenje o enim književnim jeziku. Če se že imajo mnoge podnarečja v eno književno narečje zjediniti, naj se naravnost vesoljno-slovanski jezik vzame, kteriga se bo vsak Slovan ravno tako lahko naučil, kakor eniga gori imenovanih čveterih. Čmu ovinkov, kjer jih treba ni? Ne bomo dalječ od resnice zašli, če rečemo, da ste v slovanskih jezikih dve tretjini takih besed, ki so vsim narečjem lastne, nekatere so clo popolnoma edine, nekatere le malo po različnim narečju razločne. Na taki podlagi je osnova le eniga književniga jezika pač lahka reč, ker bi germanizmov; taljanizmov, turčicizmov, madžarizmov, galicizmov itd. iz slovanskiga jezika iztrebiti težavno ne bilo.

Tudi od tistiga nasvéta: da naj bi se iz vsih slovanskih jezikov nov jezik ustrojil, ki bi ne bil ne ruski, ne poljski, ne česki, ne ilirski, vunder pa vsim podoben — nočemo govoriti, ker bi taka mešanca, v katero jih je le clo malo zaljubljenih, gotovo ne bila večini Slovanov všeč, ker bi po taki poti brez potrebe zmišljeni jezik skovali ne gledé na to, da imamo slovanskih narečij že zdaj preveč, in da imamo že gotove narečja, ki imajo vse lastnosti, izvoljeni biti za književni jezik. Kakor nam noviga jezika ni treba, tako tudi ne noviga alfabeta: cirilica in latinica, obé ste pripravne, kakor ste, obé naj se učite, obé naj se rabite, čeravno niste popolnoma, ker popolnoma nikdar nobene abecede ne bo.

Kar pa jezik vtiče, ki se je dosihmal v mnogih predlogih za vesoljno-slovanskiga nasvetoval, so nekteri ruski, drugi staroslovenski, tretji serbski jezik nasvetovali; — od družih, kar je nam znano, ni bilo govorjenje.

Ki se za ruski jezik potegujejo, pravijo, da je po večletni rabi v vsih razdelkih vsakdanjiga življenja mnogoverstnih vednost in mnogoverstniga slovstva nar bolj izobražen, in ga 33 milionov slovanskiga naroda že govori in piše.

Ki so za staroslovenšino, pravijo, da ta jezik je tako rekoč prvi sveti jezik slovanskiga naroda, ki je ruskimu tudi tako podoben, da sta si razun nekterih pismen in oblik clo enaka, in da se zoper ta jezik noben slovansk narod ustavljal ne bo, kakor zoper ruskiga, kteriga posebno Poljci sovražijo.

Ki so za serbski jezik, pravijo, da ta jezik je že sedaj z majhnimi različnostmi jezik vsih južnih Slovanov (Serbov, Bulgarov, Horvatov, Slovincov itd.), da je krepak in bogat jezik, ki v lepoglasju vse druge prekosi.

Po naših mislih (mi ne govorimo „Cicero pro domo sua“) bi bil staroslovanski jezik tisti, ki bi se dal za književni jezik nar lože vpeljati, zato ker je prvi, vsim Slovanam svet jezik, zoper kteriga se mende noben narod upiral ne bo. Slovnica po staroslovenšini naj se vpelje, besednjak naj se napravi, v kterim naj za vse oddelke mnogoverstnih učenost in umetnost enolčna in vredjena slovanska terminologia ustanovi za modroslovje, bogoslovstvo, zvezdoslovje, naravoznanstvo, rastljinstvo, lekarstvo, tehniko itd., ker nobeno narečje, ktero bi utegnilo v občjeslovanski jezik povzdignjeno biti, nima te terminologie vesoljnemu slovanstvu primerjene, ne na tanjko določene; pri njeni popravi pa bi imeli vsi Slovani govoriti.

Staroslovenšina naj bo, kakor je bila Alpha, tudi Omega Slovanov v književnim jeziku. P—B—

Národské staríce.

Štirnajsti list.

Ljubi moj Jože! Danes Ti bom od imen Iliria in Ilirec nekoliko govoril. Iliria je bila od nekdanj obsežek mnogih dežel, v kterih so tudi semtertje raz-

lični narodi prebivali. Tu so bili greški, makedonski in pozneje rimski novaki, dalje Goli in Boji. Če so Boji tudi slavjanski bili, so vunder od vindskiga različno narečje govorili. Zraven je slediti tudi druge manji narode, kteri so se sčasama pozgubili. Poglavitni so bili Veneti, zlasti v gornji Ilirii, in drugi Slavjani, s svojim posebnim narečjem, kakor nam zgodovina kaže. Razkazovanje, da so pravi ilirski rojenjaki svoj slavjanski jezik govorili, opustim; to bi me v dolgo in obširno govorjenje pripeljalo. Ostanem torej pri gornji Ilirii in pri tem, da po zgodovini gré Jugoslavjanam zbornó imé Ilirci. Kakor dandanašnji, tako so tudi nekdanj v zgornji Ilirii Vendi stanovali, in vendski ali slovenski deželi se je Iliria reklo. Po tej deželi se je Vindam tudi Ilirci reklo. Če resnico ljubimo, ne bomo skrivali, da smo zaroda tistih, ki so nekdanj v Ilirii stanovali, in bili po deželi Ilirci imenovani.

Pa boš mislil: „Ilirci se niso vselej tako moško obnašali, da bi nam bilo njih imé h časti; če od kteriga kaj vémo, je bil to kak klatovitez“. Divjaki so bili, in kaj je od tacih posebniga pričakovati? Kteriga naroda spredniki so se vselej hvale vredno obnašali? Ali ni bil visokohvaljen greški Odisej, če prav vzamemo, tudi klatovitez in pa še hudoben klatovitez. Argonauti kaj so bili družiga kot klatovitezi? Greška vojska pri Troji je med svojimi poglavarji veliko klatovitezov štela. Ravno tacih je bilo dosti Rimljanov, le nekoliko bolj omikani so bili, in zato tudi usmiljenši in pravičniši. Pri neslavjanskih narodih je bilo veliko tacih, ki s svojim popotvanjem niso iskali sveta osrečiti, ampak so le svoje samopridne namene imeli, pa njih poznejši rojaki zato niso svojiga naroda zaničevali. Nasproti je pa tudi to res, da so se Ilirci večkrat tudi hvale vredno in junško obnašali. Samo za to pa mi tudi ne bomo iskali Ilirci biti. Nam se je zgodovine deržati; naj ta naše sprednike hvali ali graja. V zgodovini najdemo podpornje za svojo narodnost. Brez zgodovine bi ne vedili: kaj smo in kako smo sémkaj prišli.

Cesar Napoleon je naše dežele Iliria imenoval, ker jim je hotel s tem imenom zgodovinski pomen dati. Ko bi bil on vse pridobil, kar je bilo nekdanj ilirskiga v širjim pomenu, torej kar je tudi turške Ilirie, bi bil on blezo po napeljevanji zgodovine vse Iliria imenoval. Za danes naj bo to dovolj. — Ilirec Te Ilirca pozdravim. Ostani z Bogam!

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Novičar iz slovenskih krajev.

Xp. Iz Celja. Novice nam pridno donšajo iz mnogih krajev vesele naznanila, kako nadepolna šolska mladina v slovenskim jeziku lepo napreduje; le iz slovenskega Štajarskega in osobito iz Celja, njegovega središa, nam še ni nihče kaj razglasil, kako je o tem letošnje šolsko leto iztéklo, razun pohvale gosp. nadzornika naših ljudskih šol, ktere se mi scer dotakniti ne prederzujemo, ako ravno je naša navada, vselej moža bolj po delih, kakor po besedah soditi. Ali se morebiti Celjske ljudske šole, od kterih samih hočemo danes govoriti, sramujejo dogodbe v nauku slovanskiga jezika občinstvu naznaniti? Mislim, da ne. V glavni Celjski šoli z dekliško šolo vred je bilo v drugi polovici preteklega šolskega leta 760 učencov in učenk, od kterih jih je 141 na ponavljajočo šolo rokodelskih učencov, 191 na slovensko nedeljsko šolo, in 3 — réci troje — učencov na učiteljsko pripravnico spadlo, — ostali pa so bili učenci spodnje umetijske (realne), 3 razredov normalne in pa dekliške šole. V primeri s številam poprejšnih let, moramo s žalostjo réci, se število učencov pomanjšuje, česar je zmiraj večí dragina in pa zmiraj večí nadloga kmetov vzrok. Med navadnimi šolskimi nauki zapazimo z veseljem tudi nauk